

sünkre egyszeriben mindazt tudja, amit az imént még nem tudott. Én azt hiszem, hogy kiment a szobából és megnézte a lárma nyitját. Mert mindazt, amit most válaszában közölni fog, semmikép sem találhatta el. A püspöknek e kérdésére tehát: Miféle fura *dal* ez ebben a *zenében*? azt mondja Valter: „*Nóta* biz ez! A nő, aki dalol, vendéglátó gazdánk cselédje, s urának gabonáját őrli oly időben, mikor más malmot e vidéken általában nem találhatni.“ *Ista modulacio carminis est* felfogásom szerint így irandó körül: nem valami többszólamú zene ez, hanem *nóta*; nem valami koncert, nem is *zene* tulajdonképen a szó középkori egyházi értelmében, amint még mind a ketten az imént gondoltuk, hanem amolyan közönséges népi *nóta*, amit munkájához dalol egy cseléd. De miféle munka ez? Gabonát őröl ez a cseléd; a szerszám, amit mi hangszernek véltünk, nem más, mint közönséges kézimalmom! Ezért következik itt a szerszámzörgés magyarázata. Nem *symphonia*, — *nóta* ez!

Modulatio, amely szóból LÁNCZY még „egy önálló magyar zeneritmusnak legelső, pozitív megállapítását” vélte kiolvasni, s amelyet még HIMPFNER BÉLA is ütemnek, ütemezésnek, ütemszerűségnek s ismét LÁNCZYVAL egyetértve ritmusnak fordít, már MARCIANUS CAPELLA szerint (De nuptiis Philologiae et Mercurii IX, 965) sem jelent mást, mint egyszerű éneklést — soni multiplicis expressio —, a középkorban nem több, csak dal.¹

BALOGH JÓZSEF.

(Folyt. köv.)

Mohamedán-török személynevek Turóc megye XIII. századi nemességénél.

A XIV. sz. utolsó tizedeiben Liptó és Turóc megyében senki sem volt biztos abban, nem turják-e ki egy szép napon soha nem hallott és nem látott oklevelek felmutatásával ősi birtokából. Feljelentés folytán azután kiderült, hogy a két megyében egy sereg hamisítvány van forgalomban, s ezekről az is kiderült, hogy János deák, egyébként liptói nemes ember, a készítőjük. Erre János deákot, akit Johannes litteratus maledictae memoriae, átkos emlékű János deáknak ismer a történelem, 1390-ben elrettentő például

¹ *Modulare*: 'dalolni mint egy trubadur'. Pl. „organa ut absque viro non possunt promere cantus — Sic sine te, domine [t. i. Magister Engilmarus] nil *modulare* quaeo. (Vita S. Erasmi. Novem Vitae Sanctorum Metricae, ed. HARSTER. Teubner, 1887. 21. l.) — *Modulari*: 'énekelni, mint a papok a kóruson'. (MIGNE PL. 141. k., 371. l.) — *Modulatio*: „Lectio dividitur quia non cantatur ut psalmus vel hymnus, sed legitur tantum. Illic enim modulatio; hic sola pronuntiatio queritur.“ (ISIDOR. Etymolog. 6, 19, 9.)

Liptóban máglyán megégették, Zsigmond király pedig elrendelte, hogy a két megye birtokos családainak oklevelei felülvizsgál-tassanak. Az oklevélvizsgálattal a király Bebek Imre ország-birót, liptómegyei főispánt bízta meg. Mindenki birtokához való jussát oklevelei bemutatásával tartozott bizonyítani. Az oklevelek hitelességét 1391-ben a Bebek elnöklete alatt működő bizottság megvizsgálta, s a hiteles okleveleket tartalmuk rövid ismertetésével együtt két jegyzékbe szedte. Az egyik jegyzéknek Registrum de Lipto (kelte: 1391. szept. 13.), a másiknak pedig Registrum de Thuruch (kelte: 1391. szept. 17.) a címe. E két jegyzéket az eredeti szöveg alapján 1902-ben „A liptói és turóczi registrum“ címen HORVÁTH SÁNDOR adta ki. Ugyanő készítette el 1904-ben az oklevelek regesztáit, s 1909-ben külön értekezést írt „A liptói registrum“-ról.

A Liptói és a Turóci Registrum Liptó és Turóc, sőt részben Árva, Zólyom és Szepes megyére is elsőrendű történeti forrás. Hogy nem értéktelen a magyar szó- és névkészlet eredetével foglalkozóra sem, bizonyítja az alábbi két névmagyarázat.

Ujfalvi Károly fia Domokos (Dominicus filius Karuli de Wyfalu) a vizsgáló bizottságnak bemutatott egy 1272-ből származó oklevelet, mely szerint IV. László király Gergely fia *Muryn*-nak adományozta a turócmegyei Ujfalu nevű birtokot, s ő ennek törvényszerű örököse, birtokosa. Annak tehát, aki a birtokot 1272-ben kapta, *Muryn* volt a neve („per ipsum dominum Ladislaum regem *Muryn*, filio Gregorii factis, anno domini M^o CC^{mo} septuagesimo secundo“ HORVÁTH i. m. 63).

Mihály fia Pál a vizsgáló bizottságnak bemutatott egy 1283-ból való oklevelet. E szerint *Muren* királyi ispán örökségi birtokából, amelyet a XIV. századi oklevelek *Murenfelde* néven emlitenek, egy határokkal megjelölt fél ekényi szántóföldet saját fia és Isan (nyilván hiba *Isau* > *Isou* 'Ézsau, Izsó' h.) nevű szomszédja beleegyezésével Latibor fia Jakabnak elad (per comitem *Muren* de terra sua hereditaria...“; vö. 1356, 1362, 1391: *Muren felde*... *Murenfelde*... *Muren felde* HORVÁTH i. m. 87, 88). Mihály fia Pál azt bizonyítja, hogy ő ennek a földnek jogos birtokosa.

Kétségtelen, hogy az 1282. oklevél *Muryn* nevű embere, akié Ujfalu, és az 1283. évi oklevél comes *Muren*-e, akié a róla elnevezett *Murenfelde*, egy és ugyanaz a személy. Támogatja ezt az is, hogy a két birtok egymás mellett feküdt (l. MÁLYUSZ ELEMÉR „Turóc megye kialakulása“ c. művében a térképet).

A *Muryn* ~ *Muren* személynév igen könnyen megfejthető, és pedig a tót nyelvből. A tót nyelvben ugyanis *murin* (BERNOL. szót.) és *murenin* (JANCS. szót.) a. m. 'Aethiops,

szerecsen'. Megvan a szó az oroszban, innen az egyházi szlávban, a csehben és a lengyelben;

vö. ó-or. *murinō* 'Aethiops' SREZN. MAT., or. *múrinō* ua. PAWL. | kisor. *múrjn* ua. HRINČ. | oroszból: egyh. szl. *murinō* 'Aethiops' | lengy. *murzyn* ua. LINDE | ó-cseh *múrin*, *múřenin* 'Aethiops' GEBAUER Staroč. slovn. | mai cseh *mouřenin* ua. A szláv szó eredetére vö. ó-fn. *mór* < lat. *maurus* (l. MIKL. EtWb.).

Az 1282-ben és 1283-ban Turóc megyében élő comes *Muryn* ~ *Muren* neve tehát tót eredetű, s magyarul ezt jelenti: 'szerecsen'. Hazánkban a XII—XV. sz.-ban sűrűn használt személynév a *szerecsen*. A VárReg., az OklSz. és Kovács Indexe ebben a tekintetben sok adattal szolgál. S mert sűrűn használt személynév a magy. *szerecsēn*, amely családnévként is előfordúl (vö. a mesztegnyői *Szerecsen* család nevét CSÁNKI II, 579, 698), azért alakulhatott vele helynév is. *Szerecsen* nevű falu van Győr megyében, s a falu e nevére adataink a XIII. sz. első fele óta vannak (OklSz., CSÁNKI III, 560); van *Szerecsen* puszta is, és pedig Fehér m.-ben (LIPSZKY Rep.), erre azonban középkori adataim nincsenek.

A XI—XIV. sz.-i cseh- és morvaországi oklevelekből nem ismerünk olyan cseh- és morvaországi embereket, akiket hazájukban csehül vagy morva-tótul *Múrin*-nak vagy *Murin*-nak hívtak volna (l. GEBAUER, Staroč. slovník; FRIEDRICH, Codex; BOCZEK, Codex) vagy akiket latin szóval *Saracenus*-nak neveztek volna. Ebből a körülményből azt következtetem, hogy a turócmezei „comes *Muryn* ~ *Muren*“ olyan Magyarországra vándorolt 'szerecsen' család sarja, akit, mikor Turóc megyébe került, tótul *Murin*-nak neveztek.

Az a kérdés, hogy a XI—XIV. századi magy. *szerecsen*, tót *murin* népnév s a belőle alakult hasonló magyar és tót személynév faji és vallási hovatartozást jelölt-e. A Turóci Registrumban kétségtelen bizonyítékot találunk arra, hogy vallási hovatartozást jelölt, másszóval az, akinek a neve *Szerecsen* ~ *Murin* volt, vagy ő maga vagy ősei mohamedán vallásúak voltak. Ez a bizonyíték a Turóci Registrum *Vahud* személynéve.

A Registrum elmondja, hogy András fia Pál, Myko fia András, Márton fia István, János fia Miklós a maguk és többi testvérük nevében az okleveleket vizsgáló bizottságnak felmutattak egy 1266. aug. 6-án kelt királyi oklevelet, amellyel igazolták, hogy birtokuknak jogos tulajdonosai. Ebben az oklevélben „IV. Béla király, mivel régi registrumában feljegyezve találta régen tett adományát, Burene fiát Pált és *Vahud* fiait: Lászlót, Gergelyt, Itiméert és Benedeket, és ezek fiait, mint nemes jobbágyfiakat, Sernovicha — azelőtt Othmár — nevű két ekényi birtokukban a régi kötelezettség fenntartása mellett megerősíti“ (HORVÁTH, Regesták 13): „Ladislau,

Gregorium, Itimerium et Benedictum, filios *Wahud* fuisse et esse veros nobiles filios iobagionum“ (HORVÁTH, A lipiói és turóci registrum 64). Felmutattak a fentemlített turóci nemesek ugyanakkor egy 1294-ből való oklevelet is, amely szerint „a turóci konvent Othmár, más néven Sernovicha föltételes birtokot egyrészt *Vahud* fia László és ennek Domonkos, Tyka, Tamás, Wayzló és Iwánka fiai, másrészt Gergely fiai Nedelich és Ladomér és Itimér fia Tivadar közt megosztja“ (HORVÁTH, Regesták 32): „Ladislaus filius *Vahud* cum filiis suis Dominico, Tyka, Thoma, Wayzlao et Iwanka ab una parte . . . (HORVÁTH, A lipiói és turóci registrum 64). E két oklevélből tehát kétségtelen, hogy Turóc megyében a XIII. sz. közepén élt egy *Wahud* ~ *Vahud* nevű ember, aki u. n. jobbágyfiú volt. IV. Bélától kapott földjét *Sernovicha* = *Zsernovica*-nak hívták, később az ő nevéől *Vahotfalvának* (első adat 1392-ből, MÁLYUSZ, Turóc megye kialakulása 81. l.). Ma a hely magyarul *Vachotfalva* (Lexicon 1773., LIPSZKY Rep.; alakv.: *Vahotfalva* Lexicon 1773.), tótul pedig *Wachotovice* (Lexicon 1773., LIPSZKY Rep.; máskép: *Vachotová* [sic!] NIEDERLE, Náródopisná mapa).

Az a kérdés már most, milyen eredetű a *Wahud*—*Vahud*, ebből *Vahod* > *Vahot*, majd *Vahott* > *Vachott* név. E kérdés azért is érdekelhet bennünket, mert hiszen két jeles magyar írónk-költőnk: *Vachott* Sándor és öccse, *Vahot Imre* a fentebb említett *Wahud*—*Vahud* leszármazói (NAGY IVÁN). Magyar eredetű a név nem lehet; nem lehet pedig azért, mert sem a mai, sem a régi magyar nyelvben nincs olyan közszó, amelyből megfejtethető volna. Ugyanilyen okból nem lehet a név tót vagy egyéb szláv eredetű sem, minthogy a szláv nyelvek közül egyetlen egyben sincs olyan köznév, amelynek az ó-magyar *Vahud*, későbbi magy. *Vahod* > *Vahot* az átvétele lehetne. Megfejtethetetlen a név a német nyelvből is. A név sokáig megmagyarázhatatlan volt előttem, míg végre a comes *Muryn* ~ *Muren* név rávezetett a helyes nyomra. Ugyanis ezzel kapcsolatban homályosan emlékezni kezdtem arra, hogy valahol egy olyan oszmanli törökről olvastam, akinek *Wahid* volt a neve. Kutatni kezdtem a név után, azonban nem sok eredménnyel. Mindössze annyit találtam, hogy ilyen név az oszmanli törökben nem éppen lehetetlen. KORABINSKY „Versuch eines kleinen Türkischen Wörterbuchs“ c. (Pressburg, 1788.) művében t. i. azt olvastam, hogy az oszmanli törökben *wachit* a. m. 'Eins', *wachit wachit wachit* a. m. 'Einmal Eins ist Eins' és *wachet Allah* a. m. 'Gott ist einzig'; NÉMETH GYULA „Türkisches Lesebuch mit Glossar“ c. olvasókönyvének szótári részében meg azt találtam, hogy *vahdet* a. m. 'Alleinsein', és ez a szó az oszmanli törökben arab jövevény. Ezzel a sovány eredménnyel azonban még nem tudtam volna az ó-magyar *Vahud* személynevet megmagyarázni. Felvilágosításért tehát

NÉMETH GYULÁHOZ fordultam. Elmondtam neki, hogy az ó-magy. *Vahud* személynév olyan név társaságában fordul elő — s itt a fenti *Muryn* ~ *Muren-t* említettem —, amely közvetve támogathatná az ó-magy. *Vahud* török vagy arab eredetét, s azt is megemlítettem, hogy homályosan emlékezem reá, hogy valahol egy oszmanli török *Wahid* nevű emberről olvastam. NÉMETH GYULA feltevéseimet mindenben megerősítette, s az, hogy most az ó-magy. *Vahud*, későbbi magyar *Vahod* > *Vahot* személynév eredete tisztán áll előttünk, egyedül az ő érdeme.

NÉMETH GYULA ugyanis élőszóval, majd levélben a következőket közölte velem:

„A واهيد, név kiejtése az arabban *wahīd*, a mai oszmanliban *vehid* (DIRAN KÉLÉKIAN szótára szerint) vagy *vahyd* (*va³hi²d* REDHOUSE szótára szerint); az utóbbi — azt hiszem — ritkábban hallható. Egy régi török dialektusban a *vahyd* ejtés egészen természetes. A szó eredeti jelentése 'unique' (egyetlen). Mint tulajdonnév újabb időben is előfordul az oszmánliknál; FLÜGEL „Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der kaiserlich-königlichen Hofbibliothek zu Wien“ c. munkájában szerepel egy *Wahīd* nevű arab költő (III, 508), egy *Wahīd* nevű perzsa költő, kinek ez felvett neve és eredetileg *Mirzá Tahir*-nak hívták (I, 599; XVII. század), egy *Wahīd* nevű török költő (I, 668, 669; XVIII. század), egy török *Wahīd Paša* (II, 319, 320; XVIII–XIX. század). Ezeket a példákat más munkákból természetesen lehetne szaporítani“.

Ezen adatok alapján nem kétséges többé, hogy mind az arab *wahīd* 'unique, egyetlen' szó, mind pedig a vele azonos arab *Wahīd* személynév meglehetősen régen is olyan népeknél, így elsősorban olyan török népeknél, akik mohamedán vallásúak voltak. Kevésbé valószínű, hogy nem mohamedán vallású török népeknél is meglehetősen volna e tulajdonnév, mert hiszen ezeknél nem volt meg az, ami e nevet közvetíthette: a mohamedán vallás.

Az ó-magy. *Vahud* az arab *Wahīd*-ra visszamenő tör. *Vahyd*-ból (vagy akár *Vahid*-ből is) kifogástalanul megmagyarázható. Hangalakjára

vö. a következő *á* (*á*)-*i* (*í*) típusú szavakat, illetőleg tulajdonneveket: tör. *arık*, *barım* > ó-magy. *áruk*, *barum* > későbbi és mai magy. *árok*, *barom* | nyug. szláv *Blatъn* > ó-magy. *Balatin* > *Bolotun* > későbbi és mai magy. *Balaton* | lat. *Martin(us)* > ó-magy. *Mortun(us)* > későbbi és mai magy. *Márton* ~ helynevekben *Marton* is | ó-magy. *Sáris* > *Sárus* > mai magy. *Sáros* (Gombocz, Magy. tört. hangtan II. rész. Hangtan II² 26, 36). Ide tartozik: arab *Wahīd* > mohamedán vallású török *Vahīd* vagy *Vahid* > ó-magy. *Vahud* > későbbi magy. *Vahod*. A szóvégi magy. *-d* > *-t*-re vö. lat. *synodus* > ó-magy. **sinod* > mai magy. *zsinat*.

A kifejtettek alapján kétségtelen, hogy a XIII. század közepén Turóc megyében a nemesek közt voltak olyanok, akiknek ősei, esetleg ők maguk is még mohamedán vallásúak voltak. Vallásukra határozottan rávall a végső formában arab eredetű ó-magy. *Vahud*, mai magy. *Vahot* > *Vachott*. Hogy Magyarországba történt bevándorlásukkor mi volt őseik, illetőleg az ő anyanyelvük, a fennmaradt *Muryn* ~ *Muren* és *Vahud* személynevekből kétséget kizáróan megállapítani nem lehet. A X—XIII. sz.-i magyarországi mohamedán vallású lakosok közt voltak török, de voltak arab anyanyelvűek is (vö. PAULER, A m. nemz. tört.² I, 166, 450). Azonban a török anyanyelvű hazai mohamedánok sem tartoztak egy török nyelvhez. Voltak köztük kozár-kabarok (l. PAULER i. m. I, 166), bolgár-törökök (l. ANONYMUS 57. §) s voltak besenyők is. Általában a besenyők közt már a X. sz.-ban ismerünk mohamedán vallásúakat (l. MARQUART, Ostas. und Osteuer. Streifz. 5). Ilyen vallású besenyőkkel hazánkban a XI. sz.-ban találkozunk. Emellett szól, hogy a moson-fertővidéki besenyők vezérét 1074-ben *Szultán*-nak (írva: *Zultan*) hívják. Minthogy e név az arab nyelv és az arab közműveltség szava (vö. arab *sultān* 'uralkodó'), nem lehetetlen, hogy a besenyő *Szultán* vezér besenyő törzse mohamedán vallású (l. MELICH, A honf. Magyarország 43).

Milyen anyanyelvű lehetett már most *Muryn* ~ *Muren* és *Vahud*, illetőleg őseik? Azt gondolom, hogy anyanyelvük, illetőleg bevándorolt őseik anyanyelve vagy besenyő, vagy bolgár-török volt. E megállapításaimat a következő adatokra építem.

a.) A turócmegyei nemesek közt voltak besenyő származásúak is. A Turóci Registrum három 1387-ből való oklevelet közöl, amelyek Marcellalvi András fiairól szólnak. Az oklevelek András fiait besenyőknek mondják (vö. HORVÁTH, A lipitói és turóci registrum 79: „Stephanus et Thomas dicti *Bissenī* de Marcellalva... Thome filio Andree dicti *Bessenew* de Marcellalva... Thomam dictum *Bessenew*... pro Stephano et Thoma dictis *Bessenew* factis...“).

b.) *Vahud* egyik fiának *Itimer* volt a neve (vö. HORVÁTH i. m. 64: „*Itimerium* et Benedictum, filios *Wahud*... Teodorus, filius *Itimerii*“). Az *Itimer* török eredetű név, a karkirgizek közt ma is előfordul. Sűrűn használt név volt az *Itimer* a XIII. sz.-ban hazánkban is, s ismerünk ilyen nevű magyar besenyőket is (l. GOMBOCZ: MNy. XI, 150)¹.

c.) Közismert dolog, hogy a turócmegyei jobbágyfiak, később: köznemesek zöme magyar eredetű. A Turóci-fennsíkot a XII. sz.-tól bevándorló magyarok tették művelésre alkalmassá; tót lakosság itt a magyar királyság első századában

¹ E bizonyítékra GOMBOCZ ZOLTÁN hívta fel a figyelmemet.

csupán a fennsík peremén volt. A bevándorló magyarság a Turóci-fennsíkra először délről, Nyitra megyéből, a felső Nyitra folyó völgyéből hatolt be (l. MÁLYUSZ, Turóc megye kialakulása. Budapest, 1922. — PAIS DEZSŐ, A Turóci-fennsík helynévtörténete. MNy. XIX, 72—6). Tudjuk pedig, hogy a XII. sz. elején 1111-ben Nyitra megyében a királyi haszonélvezetek kezelésének tisztjei izmaeliták voltak. E tiszték a zobori apátságot egyik fontos jogában: a vámszedésben korlátozni akarták. Godofredus apát „jogainak megtámadói, Porcus nyitrai centurio, társa *Etheius*, és emberek ellen tanúkkal lépett fel . . . s az ügy az esztergomi érsek ítélőszéke elé került“ (l. FEJÉRPATAKY, Kálmán király oklevelei 42, 44—5: „Institores regii fisci, quos hungarice *caliz* vocant . . . Nomina eorum malignantium sunt hec: Porcus, qui tunc temporis centurio erat, et *Etheius* socius eius“). A két név közül az *Etheius* kútfőink szerint a hazánkba vándorolt bolgár-török izmaeliták közt is el volt terjedve. ANONYMUS ugyanis műve 57. §.-ában elmondja, hogy Taksony vezér idejében bular földről némely nagy nemes urak, az izmaeliták nagy sokaságával jövének, kiknek nevei valának: Billa és Bocsu. Taksony vezér Magyarország különböző helyein földeket adott nekik s azon felül azt a várat, amelyet Pestnek neveznek, örökre átengedte nekik. Bylla és testvére Bocsu nemzetségéből származik *Ethey* (l. MHK. 462 és SZABÓ K. Anonymus-fordítása).

ANONYMUS *Ethey*-e és az 1111. évi zobori oklevél *Etheius*-a, amely latinositás előbbi nem-latin *Ethey*-ből, etimológiájára nézve kétségtelenül egy és ugyanaz a név¹. A név nyilván a tör. -j kicsinyítő képzővel alkotott török név lesz², amelyet a XII., XIII. sz.-ban hazánkban több férfi viselt (l. MHK. 462 és Kovács Ind.). Kétségtelen azonban, hogy a bolgár-török izmaeliták közt el volt terjedve.

Mindebből mármost az következik, hogy a Turóci-fennsíkra Nyitra felől bevándorló magyarok közt lehettek magyar műveltségű, mohamedán vallású bolgár-törökök. Tehát *Muryu* ~ *Muren* és *Vahud*, illetőleg őseik anyanyelve lehetett akár bolgár-török is.

Befejezésül még egy megjegyzést kell tennem. A tót tudósok a turóci és a lipitói nemességről azt hirdették, hogy

¹ Arra, hogy a két *Ethey* ~ *Etheius* összefüggésben lehet, JAKUBOVICH EMIL figyelmeztetett.

² Az 1111. évi zobori oklevél *Porcus* neve latin név. Ennek az izmaelitának vagy magy. *Artány*, *Disznó* (l. EtSz. I, 146) vagy pedig tör. *Artan*, *Toruz*, *Dozuz* (l. GOMBÓCZ, Bulg.-türk. Lehnwörter 39 — Ugyanő: MNy. X, 242, 300) volt a neve. Ebből való fordítás a latin *Porcus*. Hasonló fordítások okleveleinkben többször előfordulnak, így egy 1329. évi oklevélben egy és ugyanaz a személy egyszer „Ladizlai dicti *Fudur*“, másszor „Ladizlai *crispi*“ (l. OklSz. *fodor* a.); ugyanígy 1355: „Paulus dictus *Fodor*“, ugyanő ugyanott: „Paulus *Crispus*“ (l. OklSz.).

túlnyomó részben tót eredetű. Különösen nagy buzgalommal terjesztik és hirdetik ezt 1918 óta. Az elfogulatlan kutató a Liptói és a Turóci Registrumból, továbbá MÁLYUSZ ELEMÉR idézett szép munkájából és az én itt nyújtott néhány név-magyarázatomból láthatja, mennyire érzelmi alapon állanak e tekintetben a tót tudósok. A liptói és a turóci XIII.—XV. sz.-i nemesség közt vannak tótok is, sőt van köztük orosz (vö. 1262-ből *Mladik* Ruthenus, l. HORVÁTH i. m. 92) és cseh; a túlnyomó többség azonban vagy magyar vagy magyar műveltségű, egykor mohamedán vallású török.

MELICH JÁNOS.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Magyar jövevényszók a verbászi német nyelvjárásban.

A hazai német nyelvjárások magyar jövevényszavaival már egész kis irodalom foglalkozik. Ezúttal az elszakított területen levő verbászi német nyj.-nak¹ néhány olyan jövevényszavát közlöm, amelyek az eddigi kimutatásokból hiányzanak, vagy amelyek továbbképzett alakokban is használatosak. A továbbképzések mutatják, hogy e szavak már teljesen meghonosodtak a nyelvjárásban. Ilyenek:

n. *katš* fem.: m. *kacsa*²; kicsinyítő képzővel: *ketšxə* v. *ketšlxə* (szabályszerű Umlauttal); más továbbképzése: *katšrix* masc. 'Enterich'.

n. *petjar*: m. *betyár*; továbbképzése: *petjarerei* fem. 'betyárság, gazság' (tő *sīt* mr *vidr tī petjarerei!* 'da sieht man wieder die Betyárerei').

n. *pitank*: m. *bitang*; igei alakjai: *pitankə*, *rumpitankə* 'bitangen, herumbitangen', ebből *-er* képzős főnév: *pitankr* 'bitang' (tű *pitankr!* 'du Bitanger'); melléknévi alakjai: *pitankix* v. *pitankiš* (tes is e *pitanktšr* hunt! 'dies ist ein bitangischer Hund [emberről!]'), tes is e *pitankixər* khel! 'dies ist ein bitangiger Kerl!'); összetételben: tes *pitankəvesə*: 'dies Bitangenwesen; ez a bitang társaság'.

n. *talpatš* masc. 'ügyetlen, esetlen ember': m. *talpas*; ugyane tőnek német képzős alakja: *talpəs*³) masc. a. m. *talpatš*; melléknévi használatban: *talpatšix* 'talpasig, esetlen'.

Érdekes jelenség, hogy a hazai németség nyelvébe — kivéve talán az erdélyi szászt — alig egy-két ige ment át (l. HORGER: EPhK. XXIII [1899], 713); a magyar igéknek inkább csak felszólító alakját vették át. Ilyen a máshonnan is ismert *megállj*: *megállj* (avr *tenə* han *ix kəmekkīt!* aber den habe ich gemegállj = unter Drohungen in die Flucht getrieben). Ugyanilyen még:

n. *itjälə*: m. *igyál* a. m. 'fest trinken' (tī han *kəitjält!* diese haben geigyält).

¹ Természetesen csak a hamisítatlan népnyelvet veszem tekintetbe.

² Szabályosan így hangzanék nyj.-unkban: **katšə*; mivel azonban a szónak nőneműnek kellett lennie (vö. die Ente) és az *-ə* végződés e nemmel nyelvjárásunkban összeférhetetlen, ez az *-ə* a szó végéről elesett.

³ Az *-əs* képző nyj.-unkban egyébként is használatos személyt jelentő főnevek képzésére.